

Совет на Европа

CPT/Inf (2008) 31

**Извештај до Владата на
Република Македонија
за посетата на Република Македонија
извршена од Европскиот комитет за превенција
на тортура и нечовечко или понижувачко
постапување или казнување (КПТ)**

ОД 30 ЈУНИ ДО 3 ЈУЛИ 2008

Владата на "Поранешната Југословенска Република Македонија" побара објавување на овој одговор. Извештајот од посетата на КПТ на "Поранешната Југословенска Република Македонија" во јуни/јули 2008 година е содржан во документот CPT/Inf (2008) 31.

Стразбур, Ноември 2008 година

(Напомена: Преводот од Англискиот оригинал на Извештајот е направен од страна на домашните власти)

СОДРЖИНА

I.	ВОВЕД.....	3
A.	Контекст на посетата.....	3
B.	Соработка со националните власти	5
II.	ФАКТИ УТВРДЕНИ ВО ТЕК НА ПОСЕТАТА И ПРЕДЛОЖЕНИ МЕРКИ.....	6
A.	Затворски установи	6
	1. Прелиминарни забелешки	6
	2. Реформа на затворскиот систем	7
	3. Злоставување.....	9
	4. Условите за престој на лицата лишени од слобода.....	10
	5. Здравствени служби	13
	6. Прашања поврзани со персоналот и и раководењето (менаџирањето).....	14
B.	Органи за спроведување на законот	16
C.	Заклучок	20
	АПЕНДИКС I.....	21
	АПЕНДИКС II.....	22

I. ВОВЕД

1. Делегацијата на Европскиот комитет за превенција на тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување (КПТ) изврши посета на Република Македонија од 30 јуни до 3 јули 2008 (види во Апендиксот I информации за составот на делегацијата и националните власти и организации со кои имаше средби).

Главна цел на посетата беше да се испитаат чекорите преземени од страна на националните власти за спроведување на препораките кои ги даде КПТ по посетите од мај 2006 и октомври 2007. Делегацијата на КПТ се фокусираше на постапувањето и условите во кои се држат лишени од слобода лицата во истражен затвор и осудениците. Во овој контекст, таа ги процени новините во врска со затворските здравствени служби и го испитуваше користењето на средствата за фиксирање (присилба) во рамки на затворите. Исто така, особено внимание беше посветено на заштитните механизми против злоставување на лицата лишени од слобода од страна на органите кои ги спроведуваат законите. Во поглед на Специјалниот завод за лица со ментална попреченост во Демир Капија, за која КПТ изрази загриженост, во извештајот за посетата од мај 2006, во поглед на постапувањето и условите кои се нудат на штитениците, Комитетот се' уште очекува информации за исходот на истрагите за смртта на неколкумина штитеници на оваа институција¹.

A. Контекст на посетата

2. Во мај 2006, КПТ изврши периодична посета на Република Македонија во тек на која ги испитуваше условите во кои се држат лишени од слобода различни категории лица. Во извештајот од посетата од 2006², КПТ истакна три главни области кои предизвикуваат загриженост – имено, злоставувањето на лица лишени од слобода, неделотворноста на истрагите за наводите за злоставување и ужасните животни услови во посетените затвори. Одговорот на Комитетот, на тој извештај не се осврна на повеќето од сериозните причини за загриженост на кои укажува Комитетот, особено во однос на оние делови од извештајот кои с занимаваат со прашања во врска со затворите. Оттука, Комитетот реши да направи ад хок посета, во октомври 2007 за да ја процени состојбата и да одржи разговори на високо ниво со националните власти .

---

¹ Види СРТ/Inf (2008) 5, точка 169 и КПТ (2007) 76, точка 7.

² Види СРТ/Inf (2008) 5 и, за одговорот, СРТ/Inf (2008) 6; (www.cpt.coe.int/en/states/mkd.htm)

3. Во извештајот од посетата од октомври 2007, КПТ ја искажа својата сериозна загриженост заради немањето конкретни мерки за подобрување на состојбата на лицата лишени од слобода, во светлина на препораките дадени во претходните извештаи од посетите. Поконкретно, КПТ смета дека во однос на Министерството за правда и затворската управа имало прекин во соработката со Комитетот, зашто се чини дека не се преземени никакви мерки за подобрување на катастрофалните услови во затворите. На пример, се' уште се користеа синцири за фиксирање на затворените и, уште повеќе, за, во суштина, казнување и без да постои систем на евидентирање или надзор; условите за затворените во неколку од сместувачките единици од Затворот во Идризово, за кои КПТ истакна дека може да се опишат како нечовечки и понижувачки, не се подобрени; властите не презеле никакви последователни мерки во врска со повторените наводи за злоставување на затворениците од страна на затворските чувари во затворите Скопје и Идризово; организацијата на здравствените служби во затворот остана климава.

4. Во светлина на постојаното пропуштање од страна на националните власти да се осврнат на некои фундаментални недостатоци во постапувањето и суловите на притворање на лицата лишени од слобода, Претседателот на КПТ ги информираше националните власти, со писмо со датум 19 декември 2007, за одлуката на Комитетот да ја покрене постапката пропишана со Член 10, став 2, од Европската конвенција за превенција на тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување (Конвенцијата)³.

5. Одговорот даден од Владата на Република Македонија на извештајот од посетата од октомври 2007 уште еднаш пропусти да се осврне на бројни причини за загриженост идентификувани од Комитетот. Сепак, со цел за конструктивен дијалог, Претседателот на КПТ упати писмо до властите, на 25 март 2008, истакнувајќи некои од главните недостатоци во одговорот и барајќи конкретни одговори на препораките дадени од Комитетот. КПТ, исто така, одлучи да ја преиспита ситуацијата на теренот пред да донесе формална одлука во поглед на процедурата од Член 10, став 2. На 27 јуни 2008, беше примен одговорот од властите, кој даде повеќе информации за состојбата во затворите, но не беше ниту комплетен, ниту доволен да ги смири причините за загриженост наведени во извештајот на КПТ.

---

³ Член 10, точка 2, гласи вака: "Доколку државата – потписничка не соработува или пак одбива да ја подобри состојбата во светлина на препораките на Комитетот, Комитетот може да одлучи, откако Државата-потписничка имала можност да ги изнесе своите гледишта, со мнозинство од две третини од своите ченови да даде јавна изјава за тоа прашање".

6. Во тек на посетата во 2008, делегацијата на КППТ ги посети истражното одделение на затворите во Скопје и Тетово, затворот Идризово и Воспитно-поправниот дом во Тетово, привремено сместен, од 2001, во Затворот Скопје. Исто така, ја посети и Полициската станица во Тетово. На крајот на посетата, делегацијата одржа разговори со Министерите за внатрешни работи и правда, за да дискутира за одговорот на извештајот од посетата од 2007 и да даде повратни информации за наодите од посетата во 2008.

В. Соработка со националните власти

7. Како што беше случај и во минатото, на делегацијата веднаш и' беше дозволен пристап кон местата каде се држат лица лишени од слобода, места кои таа сакаше да ги посети и лица со кои сакаше да разговара, а информациите потребни за извршување на задачите беа обезбедени без одлагање.

Сепак, КППТ многупати има нагласено дека принципот на соработка пропишан со Член 3 од Конвенцијата бара, исто така, да се преземат решителни мерки за да се подобри состојбата во светлина на препораките на Комитетот. Понатаму, за да се води содржаен и постојан дијалог, се подразбира дека информациите дадени во одговорот на Државата мора да се точни и веродостојни. За жал, во тек на посетата во 2008, делегацијата откри, уште еднаш, дека определени информации дадени на Комитетот во одговорот на извештајот за посетата од октомври 2007 беа неверодостојни (види го подолу делот за затворските установи).

8. Делегацијата на КППТ одново му нагласи на Министерот за правда и на Државниот советник во Министерството за надворешни работи одговорен за меѓународните организации, дека е императив на Комитетот да му бидат дадени комплетни и точни информации за различните прашања кои се истакнуваат во неговите извештаи. Одговорите на извештаите на КППТ претставуваат клучна компонента на дијалогот кој е осмислен така да ги идентификува и поправа сите недостатоци во начинот на кој Државата ја исполнува својата обврска да превенира тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување. Доколку информациите дадени на Комитетот се неверодостојни, не може да има основа за соработка.

II. ФАКТИ УТВРДЕНИ ВО ТЕК НА ПОСЕТАТА И ПРЕДЛОЖЕНИ МЕРКИ

A. Затворски установи

1. Прелиминарни забелешки

9. Во својот извештај за посетата од 2007, КПТ потцрта бројни сериозни причини за загриженост во врска со состојбата во посетените затвори; особено, злоставувањето од страна на затворениците од страна на затворските чувари, злоупотребата на инструментите за присилба (фиксирање), катастрофалните материјални услови во посетените установи, непостоењето на никаков режим, немање менаџерски способности и широко распространета корупција меѓу персоналот, несоодветно пружање на здравствена заштита и немање никаков надзор врз затворите. Комитетот, исто така, потсети на делумно неверодостојната природа на одоговорите кои му беа дадени, на пример, во однос на причините за загриженост во врска со инструментите за фиксирање, систематскиот влезен преглед (скрининг) на новопримените во затворскиот систем и пристап кон активности на отворен простор. Комитетот нагласи дека ова се јасни примери на непостоење на соработка.

За жал, беа согледани мал број на видливи подобрувања во затворите посетени во 2008; напротив, општо земено, состојбата продолжила да се влошува. Уште повеќе, уште еднаш се покажа дека КПТ не може да смета на веродостојноста на информациите кои му биле дадени. На пример, информациите дадени во врска со регистрирањето (евиденцијата) на користењето на фиксирање (присилба), истрагите за наводите за злоставување од страна на затворскиот персонал и пристапот кон активности на отворен простор – да напоменеме само три од прашањата – се покажаа дека се неточни.

КПТ мора да го искаже своето длабоко разочарување од ваквата состојба и **апелира до националните власти да ги преземат неопходните мерки да обезбедат одоговорите дадени по извештаите на Комитетот да се и сеопфатни и веродостојни.**

2. Реформа на затворскиот систем

10. На делегацијата на КПТ и' беа дадени најновите информации во врска со различните планови да се изградат нови затвори и да се реновираат постојните, со поддршка на Европската агенција за реконструкција и очекуваното одобрување на заем од 10 милиони евра од Развојната банка на Советот на Европа. Министерот за правда, исто така, ја увери делегацијата дека дополнителното крило на истражното одделение на Затворот Скопје и завршувањето на преобразбата на затворот во Штип во установа од затворен тип ќе биде завршено до крајот на 2008; како и дека се очекува до декември 2008 во затворот Идризово да почнат да функционираат нова пералница, пекарница, кујна и систем за затоплување. Изградбите на ново затворено одделение и на затворска болница во затворот Идризово би требало да започнат во 2009.

Понатаму, делегацијата дозна дека над 100 нови припадници на персоналот биле ангажирани во последно време, главно за зајакнување на ресурсите за здравствена заштита. На делегацијата и' беше кажано дека ќе бидат ангажирани уште и дополнителни 60 затворски чувари до крајот на годината, дека за сиот нов персонал ќе биде обезбедена извесна обука и дека се во тек планови за основање на постојан центар за обука.

Овие новини се позитивни и **КПТ сака да биде целосно информиран за спроведувањето на сите гореспоменати проекти.**

11. И покрај ова, остануваат некои фундаментални структурни прашања. Доколку затворите треба да ја исполнат зацртаната цел – да обезбедат безбедност и рехабилитација, националните власти треба да се осврнат, и тоа сеопфатно, на сите различни аспекти поврзани со работењето и водењето на модерен затворски систем. Инаку, инвестицијата во затворскиот имот нема да резултира во подобро постапување со затворениците и подобри работни услови за персоналот. Од таа причина, од суштествена важност е да се има јасно мапиран стратешки план за затворскиот систем, со јасно дефинирани, препознатливи цели и со реалистична временска динамика.

Наодите од посетата од 2008 покажаа дека не се преземени никакви мерки да се разработи бројот на персонал потребен за секоја од затворските установи или како треба тие да се распоредат, или, во поглед на развојот на раководни (менаџерски) способности, категоризација на затворениците, воведување на делотворен систем на известување (извештаи) и надзор, обезбедување на целисходен режим за затворениците, итн.

Понатаму, КПТ е загрижен што не се спроведуваат сега важечките законски одредби (како, на пример, правото на два часа активност на отворен простор секој ден, за притворениците во истражен затвор, како што е пропишано во Законот за кривична постапка од 2004, а основањето на Надзорна комисија за затворите, како што е пропишано со Законот за извршување на кривични санкции од 2006). Навистина, во Затворот Скопје внатрешниот Куќен ред (верзијата дистрибуирана на затворениците ден пред посетата на делегацијата) е изготвен врз основа на југословенското законодавство од 1977.

12. Во крајна линија, КПТ ги вреднува делата многу повеќе од чистите планови, зашто затворениците моментално се држат во целосно неприфатливи услови за живот во затворите Идризово и Скопје.

Кога ќе работат на подобрувањето на условите, властите мора, паралелно, да изготви стратешки план кој ги опфаќа различните области препорачани од Комитетот (види СРТ/Inf (2008) 5, став 40). **КПТ ги повикува властите да усвојат ваков план.**

13. Во однос на Воспитно-поправната установа, КПТ уште во извештајот за посетата од ноември 2002 го критикуваше фактот што малолетниците беа сместени во иста зграда со возрастните осуденици и се дружеа со нив, во затворот Скопје. Во јули 2008, состојбата остана неизменета. Понатаму, просторните услови, режимот и аранжманот со персоналот се' уште воопшто не водат кон постигање на целта – рехабилитација на малолетниците. Ваквата состојба е целосно неприфатлива.

На КПТ му беше кажано за Владина комисија, основана на 6 Март 2007, задолжена да го разреши прашањето на преселба на институцијата⁴, но конкретно решение се' уште не е предложено. Итно делување, а не натамошни ветувања, е сега потребно за да се најде соодветен алтернативен објект. **КПТ ги повикува националните власти да делуваат соодветно.**

---

⁴ Види СРТ/Inf (2008) 6, стр 8.

3. Злоставување

14. Делегацијата повторно слушна бројни наводи за злоставување на затворениците од страна на персоналот во посетените установи. Наводите главно зборуваат за тепање со пендреци, како и удирање со тупаници и клоци. На пример, во Затворот Идризово, делегацијата слушна неколку наводи дека затворениците и и натаму се тепани од страна на персоналот во канцеларијата на приземјето на затвореното одделение на затворот, пред да ги сместат во изолација.; **треба да се забележи дека овие наводи се однесуваа конкретно на една од смените.**

Во Воспитно-поправната установа, неколкумина малолетници наведуваа дека биле удирани од затворските чувари со пендреци, а многумина малолетници ја замолија делегацијата да се погрижи пендреците да се отстранат од објектот. Како што беше случај и при посетата од 2006, делегацијата виде дека пендреците и лисиците се чуваат во канцелариите на персоналот (отворено во канцеларијата во областа за затворање/изолација).. Според мислењето на КПТ, не може да има оправдание затворскиот персонал да се служи со пендреци во воспитна установа и **Комитетот ги повикува националните власти да се погрижат тие веднаш да се отстранат, еднаш и засекогаш, од објектите; Комитетот би сакал да добие писмена потврда дека тоа е сторено.**

15. Што се однесува до користењето на инструментите за присилба (фиксирање) во затворот, а особено во однос на истражното одделение на затворот Скопје, делегацијата потврди дека повеќе не се користат синцири. Сепак, затворениците се и натаму повремено фиксирани на подолги периоди, врзани со лисици за глужд и рачен зглоб за своите кревети, во присуство на други затвореници, а без надзор и соодветен систем за евидентирање (постојниот систем - купче неворчени листови хартија, со различно ниво на деталност, не може да се сметаат за соодветен регистер за фиксирањето (присилбата)).

КПТ е обврзан да повтори дека секоја мерка на механичко фиксирање (присилба) мора да опфати користење на соодветно дизајнирана опрема за фиксирање, која е соодветно применета од адекватно обучен персонал, мора да биде надсирана и евидентирана, вклучувајќи и централно евидентирање, а мора и да се врши на таков начин за да се задржи достоинството и безбедноста на затвореникот. Како што е наведено во упатството за користењето на инструментите за присилба, издадено во ноември 2007, механичкото фиксирање не смее никогаш да се користи како казнување, или заради комоција на персоналот. Понатаму, прибегнувањето кон вакво фиксирање не треба обично да се случува во присуство на други затвореници и секогаш треба да

има директен, личен надзор од персонал, при што мерката да трае само додека затвореникот не се смири (обично се тоа минути, а не часови).

КПТ ги повикува националните власти да ги преземат неопходните чекори за да ги почитуваат горенаведените критериуми.

16. Во светлина на наодите на делегацијата од 2008, КПТ е и натаму загрижен заради третманот за ранливите затвореници во затворот, особено оние во истражното одделение на затворот Скопје (прашања детално третирани во претходните извештаи). **КПТ ги повикува националните власти да издадат јасни насоки за сите затвори да обезбедат соодветна проценка на менталното здравје и грижа за лицата кај кои постои ризик од самоповредување или самоубиство.**

Треба, исто така, да се издадат упатства и во врска со малолетниците и децата лишени од слобода; таму треба, особено, да бидат вградени одредби за образовни и други активности, зашто чувањето заклучени во пренатрупана ќелија преку цел ден е особено штетно за добробитта на лицата на оваа возраст.

Комитетот би сакал да добие примерок од гореспоменатите упатства.

4. Условите за престој на лицата лишени од слобода

17. Материјалните услови во затворот Идризово, како и во истражните одделенија на затворите Скопје и Тетово веројатно дури и се влошија од посетите во 2006 и 2007. На ужасните услови се надоврзува непостоењето на било какви активности за затворениците.

18. Во *затворот Идризово*, нехигиенските услови за живот во небезбедна и нечиста средина и натаму претежнуваат во поголем дел од сместувачките капацитети.⁵ Условите во нереновираното Крило Б во затворениот дел од Затворот, како и во повеќето од собите во Школата и во Старечкото (Геријатриско) одделение и полуотвореното одделение секако може да се опишат како нечовечки и понижувачки. Условите ги отежнува фактот што вода во чешмите има само еден или два часа дневно во Крило Б. Не е за изненадување што делегацијата воочи дека се' повеќе и повеќе затвореници страдаа од каснувања од инсекти и инфекции како што е шугата. Ваквите услови претставуваат ризик и за персоналот и за затворениците.

---

⁵ Види СРТ/Inf (2008) 5, точки 62 до 65.

Понатаму, ситуацијата дополнително ја влошува и непостоењето на било какви содржајни активности (работа, спорт, хоби или можности за образование), како и фактот дека затворениците во затвореното одделение се заточени во своите крила најголем дел од денот.

КПТ, повторно, беше информиран дека во рок од неколку години ќе биде изградено ново затворено одделение во затворот Идризово. Сепак, условите за престој на затворениците се толку катастрофални што треба да се преземат итни мерки. **КПТ ги повикува националните органи да ги спроведат препораките коишто Комитетот ги има дадено, за да го направат затворот Идризово безбеден и хигиенски и да обезбедат соодветен режим на активности**⁶.

19. Во однос на *затворот Скопје*, истите недостатоци забележани во минатото, опстојуваат и понатаму (како што се се' присутната влага, дотраеност и нехигиенските услови во ќелиите), освен што претрупаноста беше поакутна, со и до седум затвореници во ќелии со четири легла и површина од само 11m², при што тројца затвореници мораа да спијат на душеци на подот. Исто така, страшната жештина, придружена со немање вентилација и влага во ќелиите резултираше со услови на исклучителна влага во воздухот. Понатаму, затворениците беа држени во вакви услови над 23 часа и 40 минути дневно. Делегацијата беше информирана од Директорката на затворот Скопје дека таа го одбила барањето на затворениците да се отвори вратничето за набљудување на вратите на ќелиите, што можеби ќе ја намалело влажноста на воздухот.

Изградбата на ново крило за истражен затвор во Затворот Скопје нема да ги реши сите воочени недостатоци. **КПТ ги повикува националните власти да ги преземат неопходните мерки за да обезбедат услови на престој на затворените лица на основно прифатливо минимално ниво, во истражното одделение на затворот Скопје.**

---

⁶ Види СРТ/Inf (2008) 5, точки 67 и 75. - 10

20. Во поглед на пристапот кон активности на отворен простор, спротивно на информациите дадени од страна на властите, минимумот на еден час активност на отворен простор, како што бараше КПТ, а што е помалку отколку што бара Законот за кривична постапка, не се обезбедуваат. Во затворот Тетово, на лицата во истражен затвор им се нуди еден час активност на отворен простор во тек на пет дена една седмица и три дена наредната седмица. Што се однесува до затворот Скопје, како што беше споменато погоре, на затворениците им се нудат само 15 до 20 минути дневно активности на отворен простор. **КПТ ги повикува националните власти да ги преземат неопходните чекори, без никакво натамошно одлагање, да воведат режим кој ќе дозволува на сите лица во истражен затвор да им се обезбеди минимум еден час активност на отворен простор секој ден.**

21. Материјалните услови и режимот во Воспитно-поправната установа не се подобрени од посетата на КПТ во мај 2006⁷, а малолетниците и натаму се дружат со мажите – осуденици. Делегацијата, исто така, ја посети неодамна изградената област за затворање, каде малолетниците може да се стават заради дисциплински причини, во принцип на период до 10 дена, но, всушност, тоа често беше продолжувано и до три месеци. Во двете ќелии од по 11m² немаше никаква опрема, освен три кревети на кат и ограден тоалет-чучаец; малолетниците со кои се сретна делегацијата беа заклучени во овие притеснети услови по 22 часа дневно, без да им се понудат било какви активности (во ќелијата или надвор од нејзе). Ваквото постапување е штетно за нивната добробит. Националните власти треба да го ревидираат користењето на овие ќелии и да се погрижат малолетниците да се сместуваат таму само по исклучок и на најкус можен временски период, а во сите случаи ним треба да им биде гарантиран соодветен човечки контакт, дозволен пристап кон материјали а читање и да им се понудат активности и вежбање на отворен простор секој ден. **КПТ ги повикува националните власти да ги преземат неопходните чекори, во светлина на горенаведените забелешки, и да ги спроведат препораките во врска со Воспитно-поправната установа содржани во извештајот од посетата од 2006.**

---

⁷ Види СРТ/Inf (2008) 5, точки 120 до 125

5. Здравствени служби

22. Наодите од посетата во 2008 илустрираат дека пружањето на здравствена заштита во затворите Идризово и Скопје не е подобро. Ангажирањето дополнителен персонал во обата затвори треба да се поздрави, но тие досега имаа мали ефекти во однос на подобрувањето на здравствената заштита. Поконкретно, ни една од другите препораки на КПТ, во врска со прашањата како што се систематскиот лекарски преглед (скрининг) при приемот, медицинската доверливост, а политиките на здравствена заштита во врска со соматска, психолошка и/или психијатриска нега, не се спроведени од страна на националните власти.

23. Што се однесува до медицинскиот скрининг (систематски преглед), националните власти го информираа КПТ дека вовеле систем на темелен медицински систематски преглед за секој новопримен затвореник или притвореник во рок од 24 часа по приемот во затвор. Сепак, во стварноста никаков темелен процес на скрининг не бил никогаш воведен. Неодамнешниот случај со затвореникот кој почина во истражното одделение на затворот во Тетово, без да биде прегледан во лекар е илустративен за овој недостаток (види пасус 28). Понатаму, делегацијата уште еднаш воочи дека се' уште нема систематски преглед за да се провери постоењето на повреди и дека евентуално спроведениот медицински скрининг на новопримените затвореници е површен и формален, опфаќајќи само разговор, без физички преглед. Соодветниот влезен систематски преглед е незаменлив, особено во интерес на превенција на ширењето заразни болести, превенцијата на самоубиства и навремено регистрирање (евидентирање) на евентуални повреди.

КПТ ги повикува националните власти да се погрижат дека секој новопримен затвореник е соодветно интервјуиран и физички прегледан од доктор по медицина што е можно поскоро по приемот. Освен во исклучителни околности, ова интервју треба да се врши на денот на приемот, особено во истражните затвори. Ваквиот медицински скрининг при приемот може, исто така, да го врши и целосно квалификувана медицинска сестра, која ќе поднесува извештај на лекар. Законот треба јасно да го отслика ова барање.

24. Во поглед на медицинската доверливост, КПТ веќе се има осврнато, во своите претходни извештаи, на прашањето на систематското присуство на затворските чувари во тек на лекарските прегледи во затвор. Сепак, и покрај тоа што властите во минатото посочиле дека оваа

препорака ќе се спроведе, наодите од посетата во 2008 откриваат дека се' уште нема напредок во тој поглед.

КПТ ги повикува националните власт да преземат чекори да обезбедат дека медицинската доверливост е целосно гарантирана во сите затворски установи. Ова подразбира дека сите медицински прегледи на затворениците треба да се спроведуваат надвор од слушното поле и – освен доколку односниот лекар не побара поинаку во некој конкретен случај – надвор од видното поле на затворските службеници.

25. Илегалните дроги се се' уште лесно достапни во затворот Идризово, а ваквата состојба и понатаму има мошне негативни реперкусии врз сите аспекти на затворскиот живот. Бидејќи властите не одговорија на препораките и коментарите на КПТ по ова прашање во извештаите од претходните посети, **КПТ одново ја нагласува својата препорака да се изготви сеопфатна стратегија за пружање помош на сите затвореници со проблеми во врска со дрога, како што и се очекува од национална стратегија за дроги.**

Понатаму, **Комитетот би сакал да добие коментари на националните власти на забелешките кои Комитетот ги изнесе во извештајот за посетата од 2007⁸, во однос на програмата за метадонска терапија во затворот Идризово.**

6. Прашања поврзани со персоналот и и раководењето (менаџирањето)

26. Во 2008, делегацијата забележа присуство на зголемен број на персонал во затворот Скопје, каде бројот на затворски чуваари се удвои. Сепак, распоредувањето на персонал и натаму е неефикасно, со ист број на затворски чувари на смена во тек на денот, како и во тек на ноќта, кога има помалку работа. Понатаму, делегацијата забележа, уште еднаш, акутно недоволен број на персонал и во затворот Скопје и во и затворот Идризово⁹.

27. Во затворот Идризово, делегацијата од речиси секој затвореник со кого разговараше слушна наводи за вклученост на персоналот во шверц на мобилни телефони, дрога и друга незаконита стока, а слични наводи беа чуени и во затворот Скопје. Постојењето на широко распространето верување меѓу затворениците дека се' може да се купи ги поткопува напорите да се создаде ред во рамки на затворот и да се развијат позитивни односи меѓу персоналот и

---

⁸ Види КПТ (2007) 76, точка 48

⁹ Види СРТ/Inf (2008) 5, точки 55 до 59.

затворениците. Директорот на затворот Скопје ја призна вклученоста на затворскиот персонал во шверцот на мобилни телефони. Исто така, делегацијата оочи дека детекторите за метал, кои се воведени за да се проверат сите лица кои влегуваат и излегуваат од затворените одделенија на затворите Скопје и Идризово беа исклучени. **КПТ препорачува да се преземат итни мерки за да се подобри скринингот (прегледот) на сите лица кои влегуваат и излегуваат од затворот, како и да се поведе истрага за наводите на вклученост на персоналот во шверцот (тргувањето) со илегални стоки.**

28. Проблемот истакнат погоре е на многу начини поврзан со недостигот на менаџерски (раководен) персонал во затворите. Неодамнешната смрт на медиумски проследениот осомничен убиец Владо Таневски¹⁰, за кого е речено дека се удавил во кофа вода во својата ќелија, посочува на низа недостатоци во раководењето со затворот Тетово и Управата за санкции.

Делегацијата на КПТ разговараше со релевантните затвореници, а ја прегледа и расположливата документација во врска со процедурите кои уследиле, по што се појавува низа прашања. Зошто овој затвореник, чијшто случај медиумите го следеа со интерес, е испратен во затворот Тетово, без директорот на затворот да е претходно консултиран? зошто тој бил ставен во ќелија со тројца други затвореници – од кои еден, исто така, е осомничен за убиство, кога повеќето од ќелиите во истражното одделение биле во тоа време празни? Зошто немало лекарски преглед на овој затвореник? Зошто немало соодветен надзор од страна на персоналот во тек на ноќта? Треба да се напомене дека вратите на ќелиите немаат вратничииња за набљудување, па секоја проверка на затворениците би барала да се отвори вратата. Зошто, по смртта на Владо Таневски, неговите тројца цимери од ќелијата не биле отстранети од ќелијата, разделени и ставени во различни ќелии, а самата ќелија да била запечатена во тек на истрагата? Зошто од трите лица кои со него ја делеле ќелијата, наместо ова, било побарано да ја исчистат ќелијата пред да се дознало што била причината за смртта, со што е оневозможена делотворната форензичка истрага на местото на смртта?

Впечаток стекнат од делегацијата е дека раководството на затворот сакало само да ги измие рацете од прашањето, а не да утврди што навистина се случило или кои лекции може да се извлечат од инцидентот. **КПТ посакува да добие копија од истражните акти, извештајот од обдукција и заклучок од истрагата.**

---

¹⁰ Г-дин Таневски беше примен во истражното одделение на затворот Тетово на 21 јуни 2008 и беше сместен во ќелијата бр. 4, со површина од 9.8m², а каде веќе беа сместени тројца други притвореници. Според наводите, тој бил најден мртов во 01.50 ноќта, на 23 јуни 2008, во делумно оградениот санитарен анекс (1.5m²) на ќелијата.

29. КПТ веќе ја изрази надежта дека националните власти ќе развијат затворска администрација врз основа исклучиво на професионални квалификации, а не политички критериуми, со тоа обезбедувајќи поголема стабилност на системот. Сепак, наодите на делегацијата на КПТ во 2008 покажуваат дека проблемот е подеднакво акутен, како и секогаш. **КПТ ја повторува својата препорака, националните власти да развијат патека на професионална менаџерска кариера во рамки на затворската администрација, врз основа исклучиво на компетентноста потребна за раководење (менаџирање) на систем кој еволуира.**

В. Органи за спроведување на законот

30. Органите за спроведување на законот не беа примарен фокус на посетата, но беше извршена последователна посета ан полициската станица Тетово. Делегацијата, исто така, разговараше со многумина кои биле фатени неодамна и во тој момент беа во истражен затвор во затворите Скопје и Тетово.

31. Значителен број на луѓе интервјуирани во текот на посетата во 2008 наведуваа дека тие биле злоставувани од страна на службениците одговорни за спроведување на законот (органите на прогонот). Наводното злоставување се состоело главно од клоци, удари со тупаници и со пендреци или со кундаци на пиштоли или разни други предмети, очигледно често нанесувани пред испрашувањето и во тек на испрашувањето, било со цел да се добие признание или информации, било како казна. Делегацијата исто така слушна уверлив навод за сексуална злоупотреба од страна на лице кое е држено преку ноќ во полициска станица, од страна на униформиран офицер, по што лицето лишено од слобода било прскано со црево, во својата ќелија, од страна на двајца помлади полициски службеници. Определени наводи, исто така, се однесуваа на прекумерната употреба на сила во време на апсењето. Понатаму, конзистентно се слушаа наводи за повторното јавување на праксата ставање качулки на осомничените во тек на апсењето и во тек на нивниот превоз до полициските станици, а, во еден случај, во тек на испрашувањето кое следело. Треба да се забележи дека во многу од наводите за злоставување се

зборуваше, повторно, за неуниформирани полициски офицери, особено припадници на Специјалната мобилна полициска единица (попознати под кратенката „Алфи“) ¹¹.

Делегацијата на КПТ ги истражи и широко распространетите наводи за злоставување од страна на офицерите за спроведување на законот, на лицата приведени во контекст на операцијата Планинска БУРА, кога специјалните полициски сили на Министерството за внатрешни работи беа распоредени во селото Бродец, на 7 ноември 2007, за да фатат седуммина кои избегале од затворот Дубрава, на Косово, во август 2007.

32. Во повеќето случаи, времето на наводното злоставување е неколку седмици пред посетата на делегацијата, па евентуалните траги кои може да биле предизвикани од злоставувањето речиси сигурно зацелиле во меѓувреме. Понатаму, бидејќи се' уште нема скрининг за повреди во време на приемот во затвор, рудиментарните медицински досијеа не беа од никаква вредност. Сепак, делегацијата можеше да поткрепи неколку од наводите преку индивидуални разговори со затворениците во одделни ќелии. Во еден од случаите, медицинското лице – член на делегацијата прибра докази кои соодветствуваа со наводите за злоставување, преку преглед на односното лице.

33. Како што е нагласено во претходните извештаи, од императивна важност е обвинителите и судиите да преземаат соодветни мерки кога постојат индикации дека можеби имало злоставување од страна на полицијата. Сепак, се чини дека релевантните органи немаат преземено ништо да осигураат спроведување на препораките на Комитетот дека, секогаш кога лице изведено пред обвинител или судија наведува дека имало злоставување од страна на органите за спроведување на законот, обвинителот/судијата треба да ги забележи наводите во писмена форма, веднаш да нареди судско-медицинско испитување и да преземе неопходни чекори за да обезбеди дека наводите ќе бидат соодветно истражени.

Во тек на посетата во 2008, делегацијата повторно слушна многу наводи дека обвинителите и судиите не постапувале по наводите за злоставување, кога тие им биле предочени. **КПТ бара да е информиран за конкретните чекори преземени да се обезбеди дека обвинителите и судиите ќе преземат соодветни мерки кога ќе добијат информации кои укажуваат на злоставување.**

---

¹¹ КПТ е запознаен дека ваквите единици веќе не делуваат надвор од Скопје. Сепак, најголем дел од наводите коишто ги слушна делегацијата се однесуваат на инциденти во Скопје

34. Во извештаите од претходните посети, КПТ детално ги испита формалните заштитни мерки против злоставување (право на пристап кон адвокат и кон лекар, како и право да се извести трето лице за приведувањето) понудени на лицата лишени од слобода од страна на органите задолжени за спроведување на законот, како и нивното работење во праксата.

Загриженоста изразена во претходните извештаи¹² беше, уште еднаш, потврдена со наодите од посетата во 2008.

Министерот за внатрешни работи препознава дека заштитните механизми кои постојат во полициските станици треба да се зајакнат. Делегацијата беше информирана дека се разработуваат планови да се именуваат и обучат посебни офицери за прашањата на притворот во секоја полициска станица со ќелии за притвор. Понатаму, инспекцијата на полициските станици од страна на Секторот за професионални стандарди на Министерството запозна и би требало да се спроведува редовно. Ова е позитивно. Сепак, КПТ смета дека треба да се преземат итни чекори за да се гарантира делотворноста на формалните заштитни механизми преку циркулирање на конкретни инструкции за ова прашање. Понатаму, основната обука на полициските службеници за важноста на ова прашање треба да се зајакне, а да се изготви и програма на чести и ненајавени посети за следење на состојбата во полициските станици.

КПТ ги повикува националните власти да преземат мерки за зајнување на делотворноста на заштитните механизми против злоставување, во светлина на горенаведените препораки. Бара да добие детали за преземените мерки.

35. КПТ изјави¹³ дека не е уверен дека Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди (СВКПС) во рамки на Министерството за внатрешни работи може да се смета за орган независен од полицијата. Во одговорот, Министерството за внатрешни работи посочи дека СВКПС на ниеден начин не е поврзана со Дирекцијата за јавен ред, во чии рамки делува полицијата, и дека е отчетен директно пред Министерот за внатрешни работи. Понатаму, делегацијата беше информирана дека одделенијата за внатрешна контрола и за професионални стандарди на СВКПС се оперативно разделени.

Комитетот смета дека СВКПС навистина игра важна улога во известувањето на Министерот за функционирањето на полицијата и во работата на унапредување на нејзиниот професионализам. Сепак, кога станува збор за истражување на наводите за злоставување од страна на службеници одговорни за спроведување на законот, СВКПС не може да се смета за независно тело кое може да врши итни, темелни и делотворни истраги.

---

¹² Види СРТ/Inf (2008) 5, точки 17 до 23 и КПТ (2007) 76, точки 17 до 19

¹³ Види СРТ/Inf (2006) 36, точки 31 to 36 и СРТ/Inf (2008) 5, точки 34 to 36.

36. Во однос на гореспоменатата операција Планинска бура, КПТ во февруари 2008 доби документација за наводното злоставување на лицата приведени во тек на таа операција. Делегацијата на КПТ имаше можност да разговара со релевантните лица и да е информирана за исходот на истрагата за наводите за злоставување спроведени од страна на СВКПС. **КПТ бара да добие примерок од истражните акти и од формалното заклучување на истрагата.**

Сепак, имајќи ја предвид неопходноста ваквите истраги да се независни и да бидат сметани за независни, **КПТ препорачува да се спроведе целосно независна истрага за наводите за злоставување на лицата лишени од слобода во тек на Планинската бура.**

37. Како заклучок, останува фактот дека секогаш кога наводите за злоставување не се истражени – или не е видно дека се истражени – на делотворен начин, пораката на неказниност ќе се шири. **КПТ препорачува да се преземат посилни напори да се искорени злоставувањето, вклучително преку грижа сите наводи за злоставување да се истражат соодветно од страна на вистински независно тело.**

38. Што се однесува до материјалните услови на притворањето во ПС Тетово делегацијата воочи дека двете ќелии се' уште немаат ниту пристап на светлина (било природна, било вештачка), ниту адекватна вентилација, недостатоци истакнати уште во 1998. Ваквата состојба е неприфатлива. **КПТ ги повикува националните власт неодложно да ја поправат оваа ситуација.**

C. Заклучок

39. Десет години откако за прв пат ја посети Република Македонија., квалитетот на односите на КПТ со националните власти останува, од многу аспекти, длабоко незадоволителен. Најнапред, Комитетот не може да се потпира на информациите кои му се доставени од националните власти. Сепак, обезбедувањето на веродостојни информации е основен темелник на соработката. Второ, не се направени видливи подобрувања на состојбата, во светлина на бројните препораки на КПТ. Фрапантниот заклучок е дека се чини дека националните власти не ја сфаќаат сериозно нивната фундаментална обврска да обезбедат заштита за лицата лишени од слобода.

Улогата на КПТ е да го превенира и спречи злоставувањето преку зајакнување на ваквата заштита. И покрај мошне сериозните причини за загриженост истаканати повеќепати од Комитетот во поглед, на пример, на злоставувањето од страна на полицијата, злоставувањето на затворениците (вклучително малолетните) од страна на затворските чувари и катастрофалните услови во затворите, не се преземени никакви мерки. Одговорите кои ги доби Комитетот се, повремено, тривијални (незаинтересирани). Обидите да се замачкаат мошне реалните идентификувани недостатоци, на пример во однос на менаџерските капацитети во рамки на затворскиот систем и да се дадат неверодостојни информации (ако воопшто и се даваат некакви информации) не се начин да се напредува, ако целта е превенција на злоставувањето.

КПТ е свесен за бројните предизвици со кои земјата се соочува и трпеливо бараше да се промовира конструктивен дијалог.. Ваквиот пристап не беше возвратен од страна на националните власти, а на Комитетот му остана јасен впечаток на рамнодушност. Земја посветена на владеењето на правото и на заштитата на човековите права, како што е случај со Република Македонија., не може да сврти грб на своите меѓународни обврски - да соработува со тела основани според спогодби, какво што е КПТ.

КПТ посакува искрени и конструктивни односи со националните власти, врз основа на меѓусебна доверба и разбирање. Ова бара тие власти конзистентно да го подобруваат квалитетот на својот дијалог со Комитетот, преку спроведување на препораките. Се разбира, од суштествена важност е и КПТ да добива комплетни, точни и веродостојни одговори на своите извештаи од посетите. **КПТ верува дека тоа ќе биде случај кога, во рок од три месеци, ќе се поднесе одговорот на извештајот од последната посета¹⁴.**

---

¹⁴ Види Апендикс II за листа на препораки, коментари и барања за информации

АПЕНДИКС I

1. Состав на делегацијата на КПТ

Посетата ја извршија следниве членови на КПТ:

- Мауро ПАЛМА (Шеф на делегацијата и Претседател на КПТ)
- Ана ГАВРИЛОВА АНЧЕВА
- Оливера ВУЛИК.

Тие беа поддржани од Хју ЧЕТВИНД од Секретаријатот на КПТ и од следниве преведувачи: Фатос КИЦА, Петрит САРАЧИНИ и Јасна ШОПТРАЈАНОВА ВРТЕВА.

2. Листа на национални органи и организации со кои се сретна делегацијата

Министерство за надворешни работи

Светлана ГЕЛЕВА, државен советник за мултилатерални работи

Симон КАНЕВЧЕ, Сектор за Совет на Европа, ОБСЕ и европски мултилатерални односи

Министерство за внатрешни работи

Гордана ЈАНКУЛОВСКА, Министер

Воислав ЗАФИРОВСКИ, помошник на Министерот и раководител на Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди

Иво КОТЕВСКИ, помошник на Министерот за односи со јавноста

Тони СТАНКОВСКИ, помошник-директор за јавна безбедност

Антонио САНЕВ, раководител на Одделение за меѓународна соработка

Министерство за правда

Михајло МАНЕВСКИ, Министер

Јордан МИХАЈЛОВСКИ, директор на Управата за извршување на санкции

Други органи

Иџет МЕМЕТИ, Народен правобранител

Меѓународни организации

Специјален претставник на Европската унија

Мониторинг мисија на ОБСЕ во Скопје

Невладини организации

Македонски Хелсиншки комитет

АПЕНДИКС II

Листа на препораки, коментари и барања за информации на КПТ

Затворски установи

Прелиминарни забелешки

препораки

- да се преземат неопходните мерки за да се обезбеди дека одговорите дадени кон извештаите на КПТ се и сеопфатни и веродостојни (точка 9).

Реформа на затворскиот систем

препораки

- да се усвои стратешки план кој ќе ги покрива различните области препорачани од КПТ во неговиот извештај од посетата од 2006 (види СРТ/Inf (2008) 5, точка 40) (точка 12);

- да се преземат итни мерки за да се најдат погоден алтернативен објект, за Воспитно-поправната установа (точка 13).

requests for information

- КПТ да биде целосно информиран за реализацијата на проектите за изградба на нови затвори и реновирање на постојните, како и за ангажирање и обука на персонал за затворите (точка 10).

Злоставување

препораки

- националните власти да се погрижат пендреците веднаш да се отстранат, еднаш и засекогаш, од просториите на Воспитно-поправната установа (точка 14);

- да се преземат неопходните чекори за да се почитуваат критериумите изложени во точка 15 за користењето на инструментите за механичко фиксирање (присилба) (точка 15);

- да се издадат јасни упатства во сите затвори за да се обезбеди соодветна проценка на менталното здравје и грижа за лицата под ризик од самоповредување или самоубиство (точка 16);

- да се издадат упатства во врска со малолетниците и децата; упатствата треба, особено, да обезбедат образовни и други активности, зашто престојот заклучени во пренатрупана ќелија преку целиот ден е особено штетно за добробитта на лицата на оваа возраст (точка 16).

коментари

- наводите за злоставување на затворениците од страна на персоналот на затворот Идризово се однесуваат на една конкретна смена (точка 14).

барања за информации

- писмена потврда дека пендреците се отстранети од просториите на Воспитно-поправната установа (точка 14);

- примерок од упатствата во врска со проценката на менталното здравје и грижата за лицата кај кои постои ризик од самоповредување или самоубиство во затвор (точка 16);

- примерок од упатството кое се однесува на малолетниците и децата во затвор или притвор (точка 16).

Услови на држењето во затвор или притвор

препораки

- националните власти да ги спроведат препораките дадени од КПТ, за да направат затворот Идризово да е безбеден и хигиенски, а и да се обезбеди соодветен режим на активности (точка 18);

- да се преземат неопходните мерки за да се обезбедат услови на држење во затвор или притвор на основното прифатливо минимално ниво во истражното одделение во затворот Скопје (точка 19);

- да се преземат неопходните чекори, без никакво натамошно одлагање, за да се воведат режими, кој ќе дозволува на сите затворени во истражен затвор да им се понуди минимум еден час активност на отворен простор секој ден (точка 20);

- да се преземат неопходните чекори во Воспитно-образовната установа, за да се ревидира користењето на ќелиите во одделот за затворање, во светлина на забелешките содржани во точка 21, и да се спроведат препораките кои се однесуваат на институциите опфатени со извештајот од посетата од 2006 (точка 21).

Здравствена заштита

препораки

- националните власти да се погрижат дека секој новопримен затвореник е прописно интервјуиран и физички прегледан од страна на лекар, што е можно поскоро по приемот. Освен во исклучителни околности, тоа интервју треба да се врши на денот на приемот, особено во истражните затвори. Ваквиот медицински скрининг (влезен систематски преглед) при приемот може, исто така, да го врши целосно квалификувана сестра, која ќе поднесува извештај пред лекар. Законот треба јасно да го отслика ова барање (точка 23);

- да се преземат чекори да се обезбеди дека медицинската доверливост е целосно гарантирана во сите затворски установи. Ова подразбира дека сите лекарски прегледи на затворениците треба да се вршат надвор од слушното поле, а – освен доколку лекарот не бара поинаку – и надвор од видното поле на затворските службеници (точка 24);

- да се изготви сеопфатна стратегија за давање помош на сите затвореници со проблеми со дрога, како еден од аспектите на националната стратегија за дрогите (точка 25).

барања за информации

- коментари на забелешките дадени од КПТ во извештајот за посетата од 2007 (види КПТ (2007) 76, точка 48), во однос на програмата за метадонска терапија во затворот Идризово (точка 25).

Прашања поврзани со персоналот и раководењето (менаџментот)

препораки

- да се преземат итни мерки за подобрување на скринингот (систематскиот лекарски преглед) на сите лица кои влегуваат во затвор и заминуваат од него (точка 27);

- да се поведе истрага за наводите на вклученост на персоналот во шверцот со нелегални стоки (точка 27);

- да се разработи патека за професионална менаџерска кариера во рамки на затворската администрација, врз основа исклучиво на компетентност потребна за управување со систем којшто еволуира. (точка 29).

барања за информации

- копија од истражните акти, извештајот од обдукцијата и заклучувањето на истрагата за смртта на Владо Таневски во затворот Тетово, на 23 јуни 2008 (точка 28).

Органи за спроведување на законот

препораки

- да се преземат мерки за зајакнување на делотворноста на заштитните механизми против злоставување, во светлина на забелешките дадени во точка 34 (точка 34);

- да се изврши целосно независна истрага за наводите за злоставување на лицата приведени во тек на операцијата Планинска бура (точка 36);

- да се направат посилни напори за да се искорени злоставувањето, вклучително и преку грижа сите наводи за злоставување да се соодветно истражени од вистински независно тело (точка 37);

- недостатоците во материјалните услови за притворање во полициската станица Тетово неодложно да се отстранат (точка 38).

барања за информации

- конкретните чекори преземени за да се обезбеди дека обвинителите и суддите преземаат соодветно дејство кога ќе добијат информации кои укажуваат на злоставување (точка 33);

- детали за постапките за зајакнување на делотворноста на заштитните механизми против злоставување (точка 34);

- примерок од истражните акти и од формалното заклучување на истрагата од СВКПС, за наводите за злоставување на лицата приведени во тек на операцијата Планинска бура (точка 36).

Заклучок

Коментари

- КПТ верува дека одговорот на извештајот од последната посета, којшто треба да се поднесе во рок од три месеци, ќе биде комплетен, точен и веродостоен (точка 39).